

CSONKARÉTI KÁROLY

Hadak útján

Hadihajótípusok a Császári és Királyi Haditengerészetben

A Habsburg, Árpád és Babenberg csatahajók

A Budapest-osztályú csatahajók megépítése után módjában állt a haditengerészetnek három nagy, erős, az óceánokra is alkalmas csatahajót építtetnie, melyek a Habsburg, Árpád és Babenberg nevet kapták.

Építési idejük:

Habsburg Árpád Babenberg

Gerincfektetés

99. III. 13. 99. VI. 10. 01. I. 19.

Vízrebocsátás

00. IX. 9. 01. IX. 11. 02. X. 4.

Szolgálatba állítás

02. XII. 31. 03. VI. 15. 04. IV. 15.

Mindhármat a Stabilimento Tecnico, Triestino építette.

Építési költségük:

Habsburg 17 256 833 korona,

Árpád 17 592 989 korona,

Babenberg 18 848 916 korona volt.

Mindhárom csatahajó azonos tervek alapján épült. Legfontosabb jellemző adataik az alábbiak:

Víz kiszorítás: 8363,8 tonna; teljesen felszerelve 8964,2 tonna;

Hajtóró: 16 Belleville-kazán, 2 álló négyhengeres, háromszoros expanziós gőzgép; 2 csavar 4876 mm-es átmérővel; 11 900 LE; maximum: 13 340 LE; tárolható szénmenyiség 800 tonna;

Akciórádiusz: 3 600 mérföld 12 mérföldes sebesség mellett;

Sebesség: 19,63 mérföld óránként;

Hosszúság: függélyek között 107,6 m, teljes hosszúság: 114,5 m;

Szélesség: 21,2 m, merülés 7,4 m;

Páncélvastagság: övpáncél 180–200 mm, lövegtornyoknál 210–280 mm, fedélzet 40 mm, parancsnoki torony 200 mm;

Fegyverzet: 3–24/H 40, elöl ikertorony, hátul szőlóban; 12–15/H 40; 10–7/H 48; 2–7/H 18 partraszálló löveg; 6–4,7/H 44; 2–4,7/H 35; 2–45 cm-es torpedó oldalt, a vízszint alatt;

Fényszóró: hat 60 cm-es; két 35 cm-es; átépítés után (1911) kapott még egy 60 cm-es fényszórót, az Árpád szintén; a Babenberget nem építették át.

Személyzet: 32 tiszt, 606 főnyi legénység.

* * *

1903-tól a Habsburg volt a hajóraj zászlóshajója. 1907–1910 között a tartalék hajórajba került. 1911-ben átépítették. 1912-ben a 2. hajóraj zászlóshajója, 1914–1918 között a IV. csatahajó-osztály zászlóshajójaként vett részt a háborúban. Az Árpád szolgálatba helyezése után 1911-ig, amikor korszerűsítették, tagja volt a hajórajnak, 1918-ig vett részt a háborúban, 1918-ban iskolahajóként szolgált. A Babenberg is részt vett a hajóraj megmozdulásaiban testvérhajóival együtt, 1918-ban lakóhajó lett. Részvételükről a hadműveletekben a következő vállalkozás ismertetésénél számolunk be.

Néhány órával Olaszország hadüzenete után – amely 1915. május 23-án, pünkösd vasárnapján, 15 óra 30 perckor történt –, a cs. és kir. hajóhad megmozdult. Olyan hadműveletet hajtott végre, amely nemcsak a Monarchia legnagyobb flottaakciója volt, hanem a tengeri háborúk történetében is

számottevő helyet foglal el. A vállalkozásban négy csatahajó-osztály vett részt és a támadás váratlanságával éppen a hadat üzenő felet lepte meg a legjobban. A legnagyobb eredmény azonban a kiváltott hatás volt: a hajóagyúk szétlőtték azt az Olaszország keleti partján futó észak-déli vasútvonalat, amelynek segítségével akarták a frontra szállítani az olasz hadsereget, s ezért csak néhány héttel a tervezettnél később indíthatták átütőnek szánt offenzívájukat Görz (Gorizia) irányába. Közben azonban a Monarchia hadvezetősége időt nyert erői átcsoportosítására, amelyek az Isonzó bal partján eredményesen fogták föl az olasz rohamot.

A hajóhad május 23-án a következő csoportokban futott ki: 19 órakor a felderítő csoport hagyta el Pólát (*Saida, Szigetvár, Balaton, Triglaw*). Fél órával később a hajóhad parancsnoka átköltözött a Habsburg csatahajóra, amely az egész kifutó flotta élén haladt. Haus tengernagy azért szállt át erre, mert személyesen akarta irányítani a hadműveletet. Márpedig a manőverező kötelékben a parancsnok mindig az élen van, de az aknaveszély miatt nem akarta az I. csatahajó-osztály vadonatúj egységeit kockáztatni.

Haus admirális átköltözése után a hajók 20 óra körül elhagyták horgonyzóhelyüket. A parti vizeket maguk mögött tudván két irányban folytatták útjukat. A *Sankt Georg* és a *Novara* északnyugati irányban futott, míg a csatahajókból álló zöm először dél-délkelet felé tartott, majd Promontore után 5 mérfölddel átfordult dél-délnyugatnak, ahol csatlakozott hozzá a *Saida*-csoport.

Haus flottaparancsnok közvetlen vezetése alatt álló kötelék a következőképpen rendeződött alakzatba: elől a Csikós romboló haladt. Őt követte 20 torpedónaszád, amelyek közrefogták a csatahajókat. Az élen a Habsburg vezette 2. hajóraj IV. csatahajó-osztálya haladt nyomdokvonalban, mögöttük a Babenberggel. Mögöttük a III. csatahajó-osztály következett: az *Erzherzog Karl*,

az *Erzherzog Friedrich* és az *Erzherzog Ferdinand Max*. A menetet az 1. hajóraj I. és II. csatahajó-osztálya zárta: a *Viribus Unitis*, a *Prinz Eugen* és a *Tegetthoff*. Őket követte az *Erzherzog Franz Ferdinand*, majd a *Radetzky* és a *Zrínyi*.

A Csikósön kívül a *Velebit*, a *Réka* és a *Dinara* kísérte az Ancona felé hajózó köteléket.

Ancona előtt 25 mérfölddel a kötelék szétvált. Először a Radetzky, majd a *Saida* és a Szigetvár, később a Zrínyi tért át más-más irányba megfelelő torpedónaszád és torpedóromboló kísérettel.

Az Ancona elé érkező rombolók és torpedónaszádok akna után kutatva átfésülték az egész parti sávot, majd a kikötőbe hatolva torpedókkal elsüllyesztettek egy gőzhajót, lőtték a mólót, a petróleumkikötőt, a laktanyát, a vasútvonalat és a Cantiare Liguro Anconitano Műveket. Az olaszok gépfegyvertüze hatástalan maradt.

Miután az aknakeresők jelentették, hogy nem találtak aknát, a zöm május 24-én 3 óra 40 perckor a parttól mintegy 3000 méterre, a partvonallal párhuzamosan futva tüzelőállást vett föl, majd 4 óra 4 perckor a Habsburg kiadta a tűzparancsot. Az előre egyeztetett célpontokat a következő hajók vették tűz alá:

A Habsburg a kikötő Carlo Cipelli ütegeit, a vasútállomást és a S. Stefano katonai tábort lőtte. A Babenberg a villanyáramközpontot, az Árpád három kaszárnyát, a katonai állomásparancsnokság épületét, a gázműveket, a vízvezetéket és a víztornyot árasztotta el tűzzel. A III. csatahajó-osztály tagjai a kis északi laktanyát, a rádióállomást és a kikötői ütegeket, a déli laktanyát és gyártelepet, az Enrico Cialdini üteget és a harmadik kaszárnyát, valamint a kikötőben horgonyzó hadihajókat lőtte. Az I. csatahajó-osztály, valamint a II. csatahajó-osztályból a zömnél maradt Erzherzog Franz Ferdinand a visszatüzelő olasz ütegeket és

különösen az Alfredo Savio, valamint a Montagnola Chiesa ütegállásokat, valamint a világítótornyot lőtte szét. Időközben három tengerészeti repülőgép is megérkezett a csatahajók támogatására és védelmére, valamint ledobtak néhány bombát.

Az olasz ellenállás igen gyenge volt, nem számoltak ilyen gyors és nagy támadással. 5 óra körül csak egy léghajó jelent meg Ancona előtt, a Citta Di Ferrara, amelyet a Habsburg, az Árpád és a Tegetthoff, valamint a három repülőgép vett tűz alá. A léghajó a szárazföld felé menekült.

Hajnali 5 óra 30 perckor az 1. és 2. csatahajó-osztály beszüntette a tüzet, és visszafordulva megindult Póla felé.

Az Ancona elleni támadás hatalmas károkat okozott. A távközlési berendezések szétrombolása miatt Anconának megszakadt az összeköttetése a külvilággal, és nem tudott kellő időben jelentést tenni a támadásról, s nem hívhatott segítséget. A támadás következtében – az anyagi károkat nem számítva – 68-an meghaltak, 150 volt az olasz sebesültek száma. A kikötőben állomásozó *Argonauta* tengeralattjárót riadóztatták, de a nagy kapkodásban ráfutott a saját barikádjára. Elsüllyedt a *Citta Di Tripoli* segédcirkáló, a *Barbara* tehergőzös és egy német gőzhajó, a *Lenmos*.

Saját veszteség Anconánál nem volt, az Anconát támadó csatahajók és kísérőegységeik sértetlenül érkeztek vissza támaszpontjukra.

A Sankt Georg páncélos cirkáló

A Sankt Georg a flotta harmadik, egyben utoljára épített páncélos cirkálója. A Novara mellett ez a másik legismertebb hadihajó Magyarországon. Neve összeforrott a catarói matrózlázadással.

A páncélos cirkáló legfontosabb adatai az alábbiak:

Épült a Cs. és Kir. Tengerészeti Szentár (Arzenál) hajóépítő műhelyében, Pólában.

Gerincfektetés: 1901. III. 11.

Vízrebocsátás: 1903. II. 8.

Szolgálatba állítás: 1905. VII. 27.

Vízkeszoritás: 7406 tonna, teljesen felszerelve 8199 tonna.

Hajtóerő: 12 Yarrow–WR kazán, 2 négyhengeres, háromszoros expanziós gőzgép, 14 860 LE, 2 háromszárnyú csavar 4880 mm-es átmérővel;

Sebesség: 22,0 mérföld óránként, tárolható szénmennyiség 1103,4 tonna kőszén vagy 908,8 tonna brikett;

Hosszúság: függőleg között: 117 m, teljes hosszúság 124,3 m;

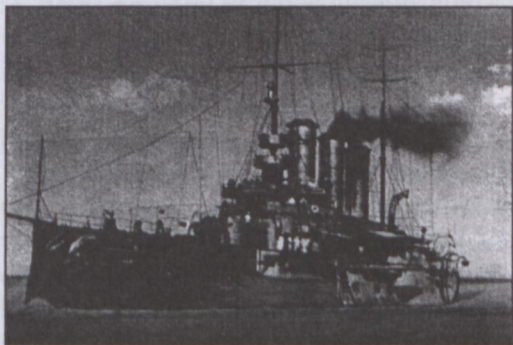
Szélesség: 19,012 m, merülés elől 5,77 m, hátul 6.87 m, teljesen feltöltve elől 6,25 m, hátul 7,41 m;

Páncélvastagság: övpáncél 210 mm, alul 165 mm, fedélzet 2×30 mm elől, 2×18 mm középen, 45 mm hátul, a 24 cm-es lövegtoronyoknál 210 mm;

Fegyverzet: 2–24/H 40; 5–19/H 42; 3–15/H 40; 9–7/H 45; 2–7/H 18 a gőzbárára; 8–4,7/H 44 gyorstüzelő; 2–4,7/H 33 gyorstüzelő, 2–0,8 géppuska; 2–45 cm átmérőjű torpedóvető készülék, víz alatt; 1916-ban kapott még két 1–7/H 50 légvédelmi ágyút,

Összes költsége (ára) fegyverzettel, lőszerrel együtt 18 077 945 koronát tett ki;

Fényszóró: hat 60 cm átmérőjű;

SANKT GEORG PÁNCÉLOS CIRKÁLÓ

Személyzet: 32 tiszt, 589 főnyi legénység (békelétszám).

* * *

A páncélos cirkálót nyomban, amint elkészült, beosztották a szolgálatban álló hajórajba, és annak kötelékében vett részt a Levantén, a nemzetközi flottatüntetésben. 1906-ban a Földközi-tengeren cirkált. 1907. március 26-án az Aspern cirkálóval Észak-Amerikába ment. Április 25-től május 14-ig Hampton Roadsban tartózkodott, nemzetközi haditengerészeti versenyeken. Május 18-tól június 6-ig New Yorkban állomásozott, majd visszatért Hampton Roadsba, ahol részt vett egy nemzetközi flottaparádén, majd visszatért Pólába, ahol július 10-én vetett horgonyt. 1908-tól 1918-ig a Sankt Georg volt a cirkálóflotta zászlóshajója, fedélzetén lakott a cirkálóflotta parancsnoka és az egész törzs. A háború alatt többször futott ki különböző vállalkozásokra harcfeleladdal, valamint ez a hajó volt 1918-ban a matrózfelkelés vezérhajója is. Mindezekről az alábbiakban fogunk részletesen beszámolni.

Nem az 1905-ben zajlott nemzetközi flottatüntetés volt az első, amelyben a cs. és kir. haditengerészet egységei részt vettek. 1897-ben például Görögországot kellett nemzetközi kötelezettségeinek teljesítésére rábírní, illetve rákényszeríteni arra, hogy hagyjon fel a nemzetiségek és vallási kisebbségek üldözésével. 1897 februárjában Nagy-Britannia 14 csatahajót és 7 cirkálót, Franciaország egy csatahajót és szintén hét cirkálót, Olaszország 7 cirkálót s 6 csatahajót, Oroszország egy csatahajót és 4 cirkálót, míg Ausztria-Magyarország 2 csatahajót és 4 cirkálót irányított Kréta partjaihoz. A nemzetközi hajóhad feletti parancsnokságot az olasz Canevaro tengernagyra ruházták. A szigeten dúló véres harcok miatt a törökök és a görögök egyaránt a biztonságot nyújtó hajókon kerestek és találtak menedéket. Bár

a nagyhatalmak 100-100 tengerészt tettek partra a három kikötővárosban s időnként a hajóágyúk is beleszóltak a harcba, a rendet nem sikerült helyreállítani, s hamarosan kirobbant a formális háború is Törökország és Görögország között. Ilyen előzmények között következett el az 1905-ös flottatüntetés.

Lovag Siemuszwa-Pietruski ellentengernagynak szeptember 27-i váratlan halála után lovag Jedina Lipót ellentengernagy vette át a hajóraj feletti parancsnokságot. A gyakorlatok ebben az összeállításban folytatódtak november 15-éig. Ekkor fontos események következtek be a cs. és kir. haditengerészet, valamint a többi nagy európai flotta történetében.

A generálisok, admirálisok, és külügyminiszterek esztendejében, 1905-ben, miközben dörögtek a frontokon és a tengereken az ágyúk, a diplomácia mindent elkövetett, hogy megszülessen a Távol-Keleten a béke, elcsituljanak a forradalmi megmozdulások és a Balkánon is megszülessen végre a népek-nemzetek önrendelkezése. Ám hiába volt minden erőfeszítés. A törökökkel szemben a nagyhatalmak diplomáciája kudarcot vallott. II. Abdul Hamid szultán, ígéretei ellenére, nem engedte be országába azokat, akiknek a reformok végrehajtását kellett volna ellenőrizniük. A türelemnek és hiszékenységnek is van határa. Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország, Olaszország és Ausztria-Magyarország kormányai elhatározták, hogy flottatüntetéssel szorítják rá a portát a követelések – a müzstegi egyezményben foglaltak – teljesítésére. Minden említett ország két-két hadihajóból álló csoportot küldött tehát Pireuszba. Így november 15-én a Sankt Georg páncélos cirkáló és a Szigetvár cirkáló kiváltak a hajóraj kötelékéből és a közben ellentengernaggyá előléptetett Ripper Gyula altengernagy vezénylete alatt november 18-án elindultak Levantéra, ahol november 22-én, Pireuszban egyesül-

tek a többi hajóval. A flottademonstrációt alkotó egész hajóhad parancsnokává Ripper Gyula altengernagyot jelölték ki, következésképpen az egész demonstráció vezérhajója a Sankt Georg lett. A hajóhad november 25-én továbbindult Mütülenébe, ahol a következő napon csapatokat tett partra, megszállta a török távírda- és vámhivatalt, és zár alá vette a vámjövédékeket. A Mütülenébe kihajózott nemzetközi tengerészlegénység-osztagok parancsnokává Ripper altengernagy Horthy Miklós sorhajóhadnagyot jelölte ki, akinek ezt a beosztását a többi hajóparancsnok elfogadta. A partraszállást a brit *Lancaster* páncélos cirkáló első tisztje vezényelte. Mellette Horthy töltötte be a partmester és a tolmács feladatát. Miután a szultán erre föl sem engedett, újabb tengerész legénységet hajóztak ki december 5-én Lemnosban, ahol hasonlóan jártak el, mint Mütülenében.

Ezek a lépések végre jobb belátásra indították a török kormányt, és a Porta teljesítette a nagyhatalmak minden követelését. Ezután december 17-én Lemnosból, majd december 18-án Mütülenéből is visszavonták a nemzetközi megszálló csapatokat. Beszüntették a vám- és távírdahivatalok megszállását. A nemzetközi hajóhad feloszlott. A Sankt Georg a Szigetvár kíséretében Pireuszba ment, ahol a görög király kihallgatáson fogadta az altengernagyot. A két hajó december 19-én felvonta horgonyt és december 22-én befutott a honi kikötőjébe, Pólába. Másnap csatlakoztak a hajórajhoz, amely azonban már az év végéig nem futott ki. A tengerészek – akik éppen nem álltak szolgálatban –, otthon tölthették a karácsonyi ünnepeket.

A cs. és kir. hajóhad működése az utolsó békeévben

Az év elején a politikai helyzet miatt majdnem az egész flottát felszerelték. (A

továbbiakat a haditengerészet évenként kiadott jelentéséből idézzük:)

„... Az I. cirkáló flottilla a cattarói öbölben tartózkodott, az *Aspern* cirkáló Gravosában, a *Kaiserin Elisabeth* cirkáló pedig Spalatóban állomásozott, a többi felszerelt hajó az isztriai partok mentén volt összevonva. Ebben az időszakban a legénység alapos kiképzést kapott. Különösen a partraszállást, a torpedónaszádok elleni védekezést és torpedóvetést gyakorolták... Február 17-én a *Kaiserin und Konigin Maria Theresia* páncélos cirkálót a Kaiserin Elisabeth cirkálóval a levantei vizekre vezényelték a balkáni háború miatt veszélyeztetett államérdekek és osztrák–magyar állampolgárok védelmére.

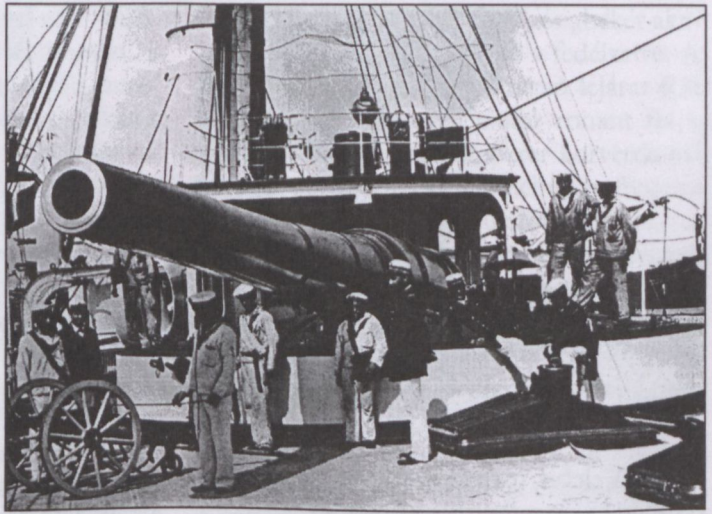
A IV. csatahajó-osztály (*Monarch*, Wien, Budapest) március 10-én kilépett a hajórajból. A Wient leszerelték, a Monarch a sebenicói altisztképző iskolához került, a Budapestet pedig beosztották iskolahajónak a fiumei Haditengerészeti Akadémiához. Az I. csatahajó-osztály és az I. cirkáló flottilla, valamint egy páncélos cirkáló kilenc torpedóromboló és naszád kíséretében a Cattaroi-öbölben vetettek horgonyt, majd néhány nap múlva – április 2-án – kifutottak, hogy részt vegyenek a Montenegró elleni nemzetközi flottatüntetésben...”

A flottatüntetés hátteréhez tudni kell, hogy a Monarchia részlegesen mozgósította hadseregét és flottáját, mert miután Törökország az Olaszország elleni háborúban elveszítette afrikai területeit, a balkáni nemzetek levonták a következtetést: a Porta képtelen megvédeni magát, tehát elérkezett az idő arra, hogy lerázzák az oszmán igit. 1912 márciusában Szerbia és a Bulgária katonai egyezményt kötött, amelyhez Görögország és Montenegró is csatlakozott, s 1912. október 8-án Montenegró megindította a hadműveleteket, amelybe a többiek is belekapcsolódtak. Minden fronton győztek, a szerb és montenegrói csapatok albán területen kijutottak az Adriára. Ez Olaszor-

szág és a Monarchia érdekeit egyaránt sértette, s a nagyhatalmak is a háború kitörése előtti status quóban voltak érdekelték. Szerbia és Montenegro azonban ragaszkodott területi gyarapodásához. A helyzet rendkívül feszültté vált, a Monarchia és erre föl Oroszország is mozgósított. A feszültség enyhítésére Londonban konferencia ült össze, ahol a 1913 februárjában Oroszország és a Monarchia megegyeztek, hogy Szerbia nem kapja meg az adriai kijáratot. Visszaparancsolták tehát Szerbiát az Adriáról, és elhatározták a független Albánia létrehozását. A határokon azonban nem tudtak megegyezni. A török helyőrség szilárdan tartotta magát Szkutariban, s Szerbia sem mondott le a megszállt albán területekről. 1913. március 11-én azután a nagyhatalmak végre megállapodtak Albánia határaiban. Szkatari ostroma azonban folytatódott, noha az Albánia része lett volna. Ezért rendelték el nagyhatalmak a nemzetközi flottatüntétést.

Az osztrák–magyar hajóhad egy része éppen Dalmácia előtt manőverezett, így az Erzherzog Franz Ferdinand, Radetzky és Zrínyi csatahajók, az Aspern cirkáló és két torpedónaszád 1913. április 2-án horgonyt vetett Antivari előtt. Másnap a Bojana folyó torkolatához hajóztak. A többi állam hajói közül ugyanczen a napon ért oda az olasz *Admiraglio Di Saint Bon* és a *Francesco Ferruccio* és a német *Breslau* cirkáló. Április 5-én a brit *VII. Edward* csatahajó Burney altengernagy parancsnoksága alatt, valamint az *Edgar Quinet* francia páncélos cirkáló, majd 6-án a brit *Dartmouth* cirkáló érkezett meg.

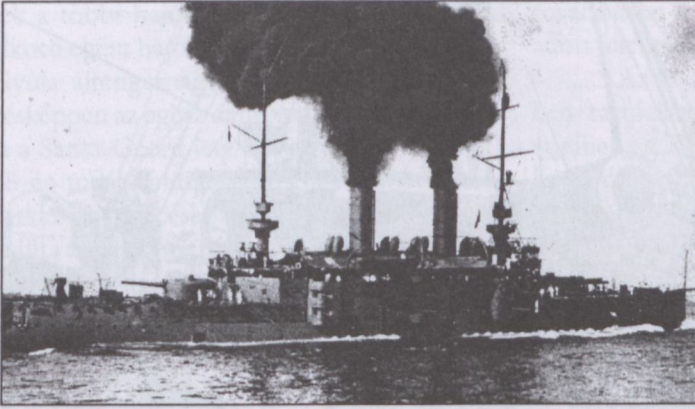
Szkutari április 23-án kapitulált, és a

A KRONPRINZ ERZHERZOG RUDOLF 20,5 MM-ES LÖVEGE

montenegrói csapatok bevonultak oda. A hajógyűk fenyegető közelségének hatására azonban a montenegróiak feladták Szkutarit és átadták a tengernagyi tanácsnak. A partra tett tengerészek a következőképpen oszlottak meg: Ausztria–Magyarország adott 299 főt, Németország 109 főt, Olaszország 243 főt, Nagy-Britannia 388 főt és Franciaország 216 főt.

1913. május 30-án azután Londonban megkötötték az ún. „első Balkán-háborút” lezáró békeszerződést. 1913. június 29-én azonban kirobbant a „második Balkán-háború”, amely rendkívül véres, ám rövid volt: már augusztus 10-én megkötötték Bukarestben a békét, amely megerősítette Albánia határait és függetlenségét. A hajók azonban még október 15-éig ott maradtak, hogy garantálják a szerződésben foglaltak végrehajtását. A flottatüntetésben részt vett cs. és kir. hajóraj parancsnoka, lovag Richard Barry ellentengernagy – aki június 30-án került Max Njegovan ellentengernagy helyére –, október 17-én távozott Szkutariból, s a hajók visszaindultak Pólába, hátrahagyva az Aspern helyére lépett Sankt Georgot, az időközben oda irányított *Salamandert* és a *Magnetet*, amelyet Valoná-

AZ ÁRPÁD CSATAHAJÓ

ban a Velebit torpedóromboló, majd december 13-án a *Panther* váltott fel.

Mialatt az I. csatahajó-osztály a kísérőhajókkal részt vett a nemzetközi flottatüntetésben, a hajóhad hazai vizeken maradt részénél folyt tovább rendesen az élet. Március 28-án Pólában Ferenc Ferdinánd trónörökös tengernagy szemlét tartott, 30-án a központi hadikikötőben horgonyzó hajók csónakjai részt vettek a jacht-egyesület evezősversenyén. Április 28-án a II. csatahajó-osztály lehajózott Cattaróba, pontosabban Teodóba. Május 21-én a hajók egy részét leszerelték.

A haditengerészet 1913. évről szóló jelentése megemlékezik a cs. és kir. tengerészeti különítményről, amely Kínában, Csili tartományban a pekingi cs. és kir. követség valamint a tiencsini osztrák-magyar concesszió területén a védelmi- és őrszolgálatot látta el. A különítmény négy tisztből, egy sorhajóorvosból és 120 főnyi legénységből állt. Közülük az év elején egy tiszt és 45 ember Tiencsinben, a többi Pekingben állomásozott. A legénység továbbképzése rendszeresen haladt. A Kínában állomásozó különböző nemzetek őrségeinek lóversenyén egy cs. és kir. matróz elsőnek, egy másik pedig harmadiknak futott be. Novemberben japán parancsnokság alatt a nemzetközi csapatok közös hadgyakorlatot tartottak,

amelynek célja egy Tiencsin elleni támadás közös visszaverésének a kipróbálása volt. Az év végére a különítmény létszáma három tisztre, egy sorhajóorvosra és nyolcvan főnyi legénységre csökkent.

A Sankt Georgnak olyan típusú csónakjai voltak, mint bármelyi hadihajónak. Horthy azonban jó gyakorlati érzékkel rájött arra, hogy az egyik nagyobb csónak, az úgynevezett Holzarkasse, kiváló

formájú és csekély átalakítással versenyre is alkalmassá tehető. Élt a lehetőséggel és a páncélos cirkáló Holzarkasséját legyőzhetetlenné tette mind az evezős, mind a vitorlás versenyeken, amelyeket a haditengerészet rendszeresen tartott. A legendássá vált csónak később is legyőzhetetlen maradt. Horthynak ezzel az ügyesen átalakított csónakjával a Sankt Georg 1907-ben az Egyesült Államok Hampton Roads-i kikötőjében a több napon át tartott csónakregattán kétszer első díjat és ezzel az Army and Navy Life-regatta serlegét is megnyerte. A versenyvezésnél pedig a Sankt Georg csónakjai – 25 amerikai és számtalan más nemzet csónakjai között – a második és a harmadik helyet szerezték meg.

A páncélos cirkáló a háború folyamán többször futott ki kísérőhajóval különböző vállalkozásokra. Mindjárt a háború első napjaiban, 1914. augusztus 7-én azért, hogy az egész hajóhad tagjaként segítsen a német Goeben és Breslau cirkálóknak áttörni a brit blokád és befutniuk török kikötőbe. 1915. május 23-24-én pedig Rimit lőtte, ott szétbombázta a vasúti hidat, s így hetekre késleltette az olasz csapatok átdobását a frontra, majd szeptember 18-án Rimit lőtt katonai célpontokat és a helyreállítás alatt álló hidat, pályaudvart.

Mindazonáltal nem ezekkel a haditettei-

vel, valamint sporteredményeivel vált – első-sorban hazánkban – ismertté, hanem a cattarói matrólázadásban vitt vezető szerepével tette a Sankt Georg páncélos cirkáló napjainkig a cs. és kir. flotta egyik legnevezetesebb hajójává. Részévé vált a történelemnek, különösen a forradalmak, s ezzel az emberiség történetének, és ilyen szempontból teljesen mindegy, hogy milyen előjellel.

Ezért ezekről az eseményekről részlete-sebben kell szólnunk.

1918 januárjában Pólában nagy munkás-megmozdulás és sztrájk volt, amelyet a tengerészek rokonszenvvel figyeltek. Az újságok és a munkásgyűlések szónokai a béke, a nemzetiségek önállósága, politikai önrendelkezési jogai megszerzése mellett, amit az amerikai elnök, Wilson 14 pontja is ígér. Mindez elsősorban a hosszú ideje veszteglő nagy hajók legénységénél és a pólai Arzenálban, valamint a cattarói műhelyekben a polgári munkásokkal együtt dolgozó tengerészekre hatott a legmélyebben. Mindehhez járult a négy esztendeje folyó háború következtében előállott leromlott ellátás és a békevágy.

1918. február 1-jén Cattarói-öbölben – ekkoriban már hatalmasan kiépült hadikikötőben a hajójavító-műhely nagy része: két páncélos cirkáló, két gyorscirkáló, nyolc romboló, 14 torpedónaszád, hat tenger-alattjáró, a partvédelemhez tartozó három öreg csatahajó, egy cirkáló, valamint számtalan ellátó- és műhelyhajó. A parton négy tengerészkülönítmény, rádióállomások, parancsnokságok, a tengerészeti repülőállomás stb. voltak. A legénység itteni létszámát a korabeli jelentések kb. 7000 főre teszik.

1918. február 1-jén a szokásos napi foglalkozások voltak a Cattarói-öbölben horgonyzó hajókon. Pontosan déli 12 órakor – a tisztek már az ebédnél ültek –, a Sankt Georg fedélzetén összegyűlt legénység „hurrá” kiáltásban tört ki, mire az összes feljárókon puskával és szuronnal felfegy-

verkezett legénység „békét!”, és „békét akarunk!” kiáltásokkal özönlött a fedélzetre. A hajóórség törzsaltiszjtét a hátsó lejárát felé szorították, amelyeken ekkor rohant fel a lármára az első tiszt. Zipperer korvettkapitány és az ügyeletes tiszt Schwayr fregatt-hadnagy. A matrózok rájuk lőttek, de csak a korvettkapitányt találták el, aki összeesett. A fregatt-hadnagy lerohant Hansa ellentengernagy, a cirkálórak parancsnokának a kabinjába, s jelentette az eseményt. A jelentésre a hajó parancsnoka Scheinbanhain fregattkapitány a fedélzetre sietett, de alig dugta ki fejét a feljárón, a hátsó parancsnoki hídról rálőttek, de a lövedék célt tévesztett. Közben a fedélzet alatt is fegyveres matrózok nyomultak a rekeszajtókön át a hajó hátsó részébe, a tiszt étközde és lakhelyek felé, majd oda benyomulva, mindent, ami a kezük ügyébe került összetörtek, lövöldöztek, vagy a vízbe hajigáltak. Az egyik gyors-tűzelőből vaklövéseket adtak le (egyes visszaemlékezések szerint Zipperer korvettkapitányt akkor érte a lövés, amikor az egyik gőzsípval dudáló matróz kezéből ki akarta tépni a gőzsíp zsinórját); pokoli zajt csapva ordítottak. Feltörték a készletelési lőszerraktárakat. A zendülők annyira izgatottak voltak, hogy amikor Mayer törzsgépmester mit sem tudva a dologról, kilépve a mosdóból rendre utasított egy matrózt, aki fegyverét egy altisztre szegezte, Mayert lelőtte. A zendülésnek ugyanis voltak be nem avatottjai is, akik igyekeztek csillapítani az embereket. Ezért több sebesülés történt, ezeket a hajó orvosa egy gépüzemvezető segítségével ideiglenesen ellátta, majd átvitték az Afrika kórházhajóra. Közben bevonták a tenger-nagy szolgálati jelvényét az első árbocról, és helyére egy vörös lobogót – a haditengerészet jelzőrendszerében a kettes szám jelét – tűzték ki. Ezután a látótávolságban fekvő többi hajóra is felvonták a vörös lobogót, ahol hasonló események játszódtak le.

Anton Grabar II. osztályú matróz Hansa

ellentengernagy elé lépett, és a tömeg élénk helyeslése mellett, azonnali békét és a legénység hazabocsátását követelte, mert amíg hozzátartozóik éheznek, nem akarnak tovább szolgálni. Ezenkívül követelték az élelmezés feljavítását, jobb ruhát és több szabadságot. Az ellentengernagy felszította őket, hogy követeléseiket foglalják írásba, majd visszavonult és jelentette az eseményeket a flottaparancsnokságnak Pólába. Hamarosan élénk csónakforgalom indult meg a hajók között, mindenütt megalakultak a matrózbizottságok, a Sankt Georgon a központi matróztanács, amely teljesen átvette a szolgálat további irányítását és számos intézkedést adott ki. (A többi hajón történetekkel nem foglalkozhatunk, csupán a Sankt Georgon lejátszódottakat kísérik figyelemmel).

A Központi Matrózbizottság elnöke *Franz Rasch* hajómester lett, a többi hat tag matrózokból került ki. A csatlakozott hajókról érkezett küldöttekkel február 1-jén 14 órakor megkezdődött a matrózok tanácskozása. Mindenekelőtt megállapodtak a leg-sürgősebb teendőkben. Elhatározták, hogy minden hajótól megkövetelik a vörös lobogó felvonását, a tisztek lefegyverzését és azt, hogy az irányítást a legénység megbízottai vegyék át. Kimondták továbbá, hogy a fellázadt hajóhad vezérhajója a Sankt Georg. A szárazföldre fegyveres járőröket küldtek.

Ezalatt a nagy energiával való adás megakadályozására Hansa ellentengernagy eltávolította a cirkálón a fő adóberendezés biztosítékát a dinamóhelyiségben. Erre azért volt szükség, hogy a zendülők ne léphessenek összeköttetésbe egyrészt a hátsószázad szocialista-forradalmi és szláv, nacionalista elemeivel, valamint a szervezett munkássággal, valamint Olaszországgal.

16 órakor megérkezett a Sankt Georgra a flottaparancsnokság első sürgőnye. Hansa ellentengernagy a cirkálóra kérte a legénység küldötteit, ismertette a sürgőnyt („... ural-

kodónk minden erejével a békén munkálkodik... mindenki térjen vissza kötelességéhez...”), majd felszólította őket, hogy írásban nyújtsák be követeléseiket, s állítsák helyre a rendet és a nyugalmat.

Egy órával később a küldöttek és a hajójavítók munkásmegbízottai közösen átadták a tengernagynak írásba foglalt követeléseiket, amelyek egyrészt általános politikai kívánságok, másrészt szociális jellegű követelések voltak:

„Amit akarunk!

I. 1. Intézkedéseket kell tenni egy azonnali, általános béke megkötésére.

2. Teljes politikai függetlenség más hatalmaktól

3. Békekötés az orosz demokratikus békejavaslatok alapján, „annexió nélküli béke” stb.

4. Teljes leszerelés és önkéntes milícia felállítás.

5. Népek önrendelkezési joga.

6. Lojális válasz Wilson jegyzékére.

7. A bevonultak hozzátartozói részére hatékonyabb támogatás és elegendő (megfelelő) ellátásuk élelmiszerrel és ruhaneművel.

8. Demokratikus kormányformák; a kormányzatok demokratizálása.

II. 1. Az elégtelen élelmezés miatt el kell hagyni minden szükségtelen munkát és gyakorlatot. A munkáscsoportok részére külön élelmezési kiszabot.

2. Több és hosszabb kimenő.

3. Legalább hat havonta 31 nap szabadság az utazási napok nélkül. Ugyancz vonatkozzék a tisztekre is.

4. Bevezetése az emberhez méltó és gyors szabadságos vonatok indításának, a szabadságoltak részére az élelmezési illeték felemelése és esetleg az élelmezés természetbeni kiadása.

5. Igazságos élelmezés a hajókon. Tisztek és legénység ugyanazon a konyhán kosztoljon.

6. Úgy a tisztok, mint a legénység jobb dohányellátása.

7. A levélcenzúra megszüntetése.

8. Némely hajók és naszádok különleges kívánságainak tekintetbe vétele.

9. Ennek a tüntetésnek nem lehet semmi néven nevezhető megtorlása.”

Ezekről a pontokba szedett követelésekről az ellentengernagy hosszas tárgyalásokba bocsátkozott a matrózküldöttekkel. Elmagyarázta, hogy mely követeléseket teljesíthet, mert azok a hatáskörébe esnek, melyeket kell felterjeszteni, és mik azok, amik a haditengerészetén kívülállóknak tekintendők.

Miután a matrózküldöttek visszatértek hajóikra, Hansa ellentengernagynak – de a legtöbb tisztnek is – az volt a benyomása, hogy a sikeres tárgyalás után a mozgalom elültnek tekinthető, és másnap reggelre a fegyelem helyreáll.

Csakhogy ezen a tárgyaláson Franz Rasch címzetes hajómester nem vett részt, mert távollétében választották meg a Központi Bizottság elnökévé, ő csak a tárgyalás után érkezett a Sankt Georgra. Akkor viszont erősen kezébe vette a lázadás irányítását. Szigorú üzeneteket küldött azokra a hajókra, amelyek még nem csatlakoztak, azzal a fenyegetéssel, hogy ha nem tűzik ki a vörös lobogót csatlakozásuk jeléül, löni fogják hajójukat.

A zendülőkkal szemben állt a parton az I. Védőörlet-parancsnokság *Gusseck* tábornagy parancsnoksága alatt, aki általános riadót rendelt el, majd jelentette az eseményeket *Sarkotic* vezérezredesnek, a Bosznia-Hercegovinában és Dalmáciában vezénylő tábornoknak, közvetlen felettesének. Ugyanekkor megtiltottak a hajóknak minden mozgást és a legénység partraszállását, azzal, hogy ha egy hajó megmozdul, azt tüzéség bevetésével is megakadályozza. Másnap, február 2-án délelőtt 10 óra 30 perckor Gus-

seck tábornagy a Központi Matrózbizottság partra hívott két matrózával a következő ultimátumot küldte a Sankt Georgra:

„Felszólítom a Cirkálórát és az V. csatahajó-osztály legénységének bizalmi férfait, hogy az összes tengerész legénységgel a rendhez és fegyelemhez haladéktalanul térjenek vissza. Ha ez, ennek a felhívásnak az átadásától számított 3 órán belül – amiről a Kikötőparancsnokság megbízottaihoz, Bilek ezredeshez fenti időn belül értesítést kell eljuttatniuk –, be nem következik, úgy rendelkezésemre álló minden eszközzel a rendet vissza fogom állítani. Castelnovo, 1918. február 2-án, Gusseck tábornagy, hadikikötő-parancsnok.”

Az események ezzel az ultimátummal egyik fordulópontjukhoz érkeztek. A tengerészek azonban tanácstalanok voltak. Hansa ellentengernagy ismét tárgyalt velük, figyelmeztette őket a következőkmenyekre és ropant felelősségükre. Ekkor vett részt először Rasch hajómester, tüzérokutató a Gjenovicparti ütegektől a matrózok és a tengernagy közötti megbeszélésen. „Minthogy azonban – írja jelentésében az ellentengernagy –, lehetetlennek tűnt fel a Kikötőparancsnokság által megadott háromórás határidő, amely 13.30-kor lejárt, kérésre a Kikötőparancsnokság a határidőt két órával meghosszabbította. (...) 13 órakor a kumbori repülőállomásról megérkezett Rasch címzetes hajómester egy motorcsónakon, amelyen vele volt *Anton Sesan* tartalékos tengerészszázlós, és ettől a pillanattól kezdve kedvezőtlenre fordult a további tárgyalások menete...” Sesan százlós a legénységnek azonnal sorakozót rendelt el, majd olasz és horvát nyelven lázító beszédet intézett hozzájuk. Ebben azzal állt elő, hogy arra a belátásra jutott, miszerint a legénység részére hiányzik egy irányító vezér, aki elképzeléseiket és követeléseiket megfelelően képviselné és közölte, hogy ebből a célból átveszi a parancsnokságot. Közölte továbbá a le-

génységgel, hogy rádiótáviratoknak van a birtokában, amelyek szerint egyidejűleg ki-tört az angol, francia és olasz hajóhadaknál is a forradalom és mindenhol követelik a háború azonnali befejezését és, hogy a felkelés a saját haditengerészet minden állomáshelyére és a parti városokra is kiterjedt. Beszédében a továbbiakban követelte a fegyelem betartását és, hogy a legénység a tisztjeit ellenséggént kezelje, mert azok a mozgalom sikerét veszélyeztetik.

Sesan tengerészszázlós fellépése alapvetően új irányba terelte a matrózok szociális követeléseiből fakadt, de a tüntetésből zendülésbe fordult mozgalmát. Ebben azonban az öbölben horgonyzó hajók legénységének zöme már nem akart részt venni. Néhány nagy egység kivételével – ide tartozik a Sankt Georg –, a matrózok visszaadták a tiszteknek a parancsnokságot, aminek következtében a Novara és *Helgoland* gyorscirkáló, hét romboló egyszerűen fölszedte horgonyát, bevonta a vörös lobogót, és kifutott az öbölből. Erről a Novara hajónaplója így számol be: „...1918. február 2. 1 óra 35, délután. Jolle, másik csónak, színig rakva emberekkel, eltávoznak a *Kaiser Karl VI.* irányába. Jolle I. sz. csónak, I. sz. motorcsónak vízre csesztése. A *Kaiser Karl VI.* felfegyverzett motorcsónakja felveszi a legénység többi tagját. 200-an hagyták el a cirkálót. Az első tiszt előkészíti az orrárboc vörös lobogóját a lobogócsereére, pedig három matróz védi. Ellenállásukat leküzdí. Az emberek az első fedélzetre rohannak, hogy megakadályozzák az orrárboccon lengő „2” (vörös) kódlobogó bevonását. 1 óra 40. A *Kaiser Karl VI.* páncélos cirkáló felfegyverzett motorcsónakja engedéllyel a cirkálóra köt. Róla egy altiszt engedéllyel felléphet a feljáró lépcső teraszára. *Kaiser Karl VI.* azzal fenyeget, hogy lő, ha a Novara kifut. Novara parancsnoka (herceg Liechtenstein János fregattkapitány) közli *Kaiser Karl VI.*-tal, ha tüzet nyit, torpedóvetéssel elsüllyesz-

tik. 2 óra 10 perc. Novara indulásra kész. Horgony föl. Indulás Catene felé, a part és *Kaiser Karl VI.*, valamint *Kronprinz Erzherzog Rudolph* között. 2 óra 20 perc. Novara bevonja a vörös „2” kódlobogót. 2 óra 30 perc. Be Catenébe. Áll...”

Kévéssel ezután futott ki a Helgoland, és vetett horgonyt Catene előtt. A gyorscirkálókat rövid egymásutánban követték az alábbi rombolók: *Táttra*, *Huszár* és néhány torpedónaszád, a *Warasdiner*, a *Dinara*, a *Balaton*, az *Orjen* és végül 19 óra 30-kor a *Csepel*. Heyssler sorhajókapitány, mint az I. torpedóflottilla és a Helgoland parancsnoka 17 óra 45 perckor a még be nem ért *Csepel* kivételével – újból a teljes torpedóflottilla felett rendelkezett és felajánlotta szolgálatait a zendülés leverésére. A könnyű egységek tehát február 2-án estére a maguk részéről befejezettnek tekintették a zendülést.

Visszatérve a Sankt Georg vezérhajóra, mialatt a gyorscirkáló és romboló egyaránt bevonták a vörös lobogót és kifutottak, Sesan tengerészszázlós, a zendülés maga kinevezte parancsnoka, a német és magyar nemzetiségű matrózoktól elszedette a fegyvert. Estére már csupán az olasz és a horvát matrózok kezében maradt fegyver. Ez a tény világosan mutatja, hogy a zendülés ekkor fordult át nemzetiségi lázadásba, amelynek végső célja – amint ez később bizonyossá vált – a Monarchia megdöntése, de legalábbis a szláv lakosságú területek elszakítása volt Ausztria–Magyarországtól, s Szerbiához csatolva egy nagy délszláv (jugoszláv) állam létrehozása. Erre vall Sesan másik intézkedése, amikor a következő, jelzőkód szerinti lobogójelzést adatta le minden hajónak: „az út marad az eddigi, gőz- és harcászultság!”

Ezt támasztotta alá az is, hogy Sesan tengerészszázlós tengeri hajózási térképekkel érkezett a Sankt Georgra, továbbá a minden egységnek szóló hajóbefutási parancs. Ezekből már Hansa ellentengernagy

is arra következtetett, „...hogy a zászlós terve, a hajókkal elhagyni a kikötőt és áthajózni Olaszországba. Néhány a zendülőtől már előzőleg különvált, esküjéhez híu tagja a legénységnek, akik a hajótörzs tagjai közelében tartózkodtak, ugyancsak közölték ezt a gyanújukat a törzskari főnökkel, Alfons Wünschek fregattkapitánnyal...”

A nagyobb hadihajók elszökése a Cattarói-öbölből, és átállása az ellenséghez, mindenképpen meggyengítette volna a cs. és kir. flottát, kiszámíthatatlan lavinát indíthatott volna meg.

Délután Hansa ellentengernagy lakosztályában összegyűltek a tisztek, mert Sesan azt üzenté, hogy beszélni akar velük. De csak Rasch hajómester jelent meg és a következőket közölte: „A parancsnok úr (ti. Sesan) pillanatnyilag nagyon el van foglalva és engem hatalmazott fel, hogy a tisztekkel beszéljek.”

„... Erre én megkérdeztem – írja jelentésében az ellentengernagy –, hogy tulajdonképpen mi a kívánságuk. Mire azt felelte: „azonnali békét!”. A hatalom a miénk és azt nem engedjük ki többé a kezünkéből, ameddig nincs béke!” Kérdésemre, hogy hogyan képzelhető mindez, egy vállrándítás volt a felelet. Amikor elébe tártam a várható következményeket, amelyek a parti erők beavatkozása következtében előállhatnak, sok ártatlan ember véráldozatát jelentve, indokolásul a következőket mondta: „minden forradalomban kell, hogy vér folyjon és nekem mindegy, hogy ma vagy holnap akasztanak fel, de az egész haditengerészet a mi hátunk mögött áll... A tisztekben elvesztettük a bizalmunkat, mert maguk sem tudják a számunkra megfelelő körülményeket biztosítani, de ebben nem is maguk a hibásak, hanem az államrendszerük. A helyzet itt most azonos az oroszországgal, a rendszert kell összetörni.”

Sesannal kapcsolatban Merényi László történész így ír: „...A zászlós nacionalista

alapon állt szemben a Monarchiával, és az antant híve volt, (...) beszédet tartott a legénységnek. Azt fejtegette, hogy a Boccha (a Cattarói-öbölrendszer) valójában egérfogó, a felkelőknek el kell hagyniuk, és át kell menniük Itáliába. Sesan szavai visszatetszést keltettek. – Mit? Álljunk át az ellenséghez? – kiáltozták felháborodottan a matrózok. Sesan látta, hogy túllőtt a célon, taktikát változtatott. Azt állította, hogy az olasz flottában is lázadások vannak, s így segíthetné a felkelő olasz matrózokat...”

A Központi Matrózbizottság megpróbált kapcsolatba lépni a bécsi és budapesti parlament baloldali, szocialista vagy pacifista képviselőivel – elsősorban Victor Adlerrel és gróf Károlyi Mihállyal –, de a táviratok nem jutottak el a címzetekhez, mert nem volt nagy hatótávolságú leadójuk. Ezután a központi Matrózbizottság a Kikötőparancsnokságtól kérte, tegyék lehetővé, hogy érintkezésbe lépjenek Béccsel, Budapesttel, Prágával és Zágrábbal, a Kikötőparancsnokság már nem válaszolt. Gusseck tábor-szernagy ugyanis már nyeregben volt. Póla akkor már közölte, hogy kifutott a III. csatahajó-osztály és reggelre Cattaróba ér.

A III. csatahajó-osztály *Karl Seidensacher* ellentengernagy parancsnoksága alatt február 2-án reggel 7 órakor hagyta el Pólát. A három csatahajót – a három Erzhergosz osztályú csatahajót – négy romboló és nyolc torpedónaszád kísérte. A csatahajók parancsnokai: *Grund Frigyes* sorhajókapitány, *Paul Stupar* sorhajókapitány és *Ludwig Haindl* sorhajókapitány volt. A zászlóshajón tartózkodott a törzsfőnök, *Alfred Wilhelm* fregattkapitány és segédtsízt, *Erich Schenta von Seedank* sorhajóhadnagy. Mindezt azért ismertetjük név szerint, mert Magyarországon még ma is az a tévhit él, hogy Horthy Miklós sorhajókapitány különleges megbízottként is velük utazott volna. Horthy nem volt egyik hajón sem, s nem is ment később sem Cattaróba. A Prinz Eugen csatahajónak

SZINTÉN RÉSZT VETT A ZENDÜLÉSBEN:
A GÄA MŰHELYHAJÓ

volt akkor a parancsnoka, amelyet módjában sem állt elhagyni.

Február 2-án délután – a matrózok kérésére – a Kaiser Karl VI. páncélos cirkáló is bevonta a vörös lobogót, és elhagyva addigi helyét 18 óra 30 perckor a Teodói-öböl belsejében, Otok-szigetnél horgonyt vetett. Estére már csak három nagy hajón lengett a vörös lobogó: a Sankt Georgon, a Rudolphon és a Gäa műhelyhajón. Amikor Sesan tengerészszázados láta, hogy a legénység nem akarja elhagyni a Bocchét, bizalmas javaslatot tett Rasch hajómesternek. Azt indítványozta, hogy legalább a Sankt Georg szökjön meg. A fegyvereitől már előzőleg megfosztott magyar és német legénységet tegyék partra, csak a délszlávok, csehek és olaszok maradjanak a hajón. Rasch az indítványt határozottan elutasította.

Három hajó matrózain csüggedés és tanácstalanság lett úrrá. Gusseck tábornagy az egész partot ellenőrzése alatt tartotta, amelyet az odavezényelt hadsereg egysé-

gei szálltak meg és tüzelőállást foglaltak. Gusseck este az ultimátumot másnap, február 3-án délelőtt 10 óráig meghosszabbította, bízva abban, hogy a III. csatahajó-osztály megérkezése után már nem kerül sor harcra, és a hajókat megkímélhetik.

A február 2-áról 3-ára forduló éjszakán a matrózok visszaadták a tiszteknek a szabadságukat a Gäa és Rudolph hajókon is, reggelre egyiken sem volt kitűzve a vörös lobogó. Példájukat az összes többi hajó is követte. Február 3-án 7 óra 25 perckor a III. csatahajó-osztály kíséregységeivel befutott a Cattarói-öbölbe. Az Erzherzog osztály érkezéséről a Sankt Georg azonnal értesült. Ekkor a Sankt Georg jelentette a Kikötőparancsnokságnak, hogy a Központi Matrózbizottság összehívja a legénységet, és velük szavaztatja meg, hogy kapituláljanak-e vagy sem.

Amikor a jelentés elment, Sesan tengerészszázados már nem volt a fedélzeten. Felismerve, hogy az általa irányított ügy elvesztett, a kumbori tengerészeti repülőgéppálya K207 jelű gépén két pilótával 8 óra 25 perckor elhagyta Bocche di Cattarót, és átrepült Olaszországba. A matrózok a megadásra szavaztak. 9 órakor bevonták a vörös lobogót. Franz Rasch hajómester közvetlenül Hansa ellentengernagynak adta meg magát. A tengernagy február 3-án 9 óra 10 perckor jelentette a Kikötőparancsnokságnak, majd a Flottaparancsnokságnak, hogy a zendülés befejeződött, az alábbi szöveggel: „Tengernagynak és tiszteknek az esküjéhez hű maradt legénységgel sikerült 9 órakor a hatalmat magukhoz ragadniuk. Közelebbi pontos jelentés következik. Hansa ellentengernagy, cirkáló flottillaparancsnok.” A továbbiak már nem tartoznak a Sankt Georg páncélos cirkáló történetéhez.

* * *

A Chamaleon aknarakó

Épült: a Cs. és Kir. Haditengerészeti Szertár (Arzenál) hajóépítő műhelyében, 2 560 000 koronáért.

Gerincfektetés: 1912. XI. 6.

Vízrebocsátás: 1913. XII. 15., névadás XI. 18.

Szolgálatba helyezés: 1914. XII. 2.

Vízkesztorítás: 1081 tonna, teljesen felszerelve 1165 tonna;

Hajtóerő: 4 Yarrow kazán, 2 álló négyhengeres, háromszoros expanziós gőzgép, 2 csavar 2170 mm átmérővel; tárolható szénmennyiség 186 tonna; teljesítmény 5500 LE;

Sebesség: 21,37 mérföld óránként;

Hosszúság: a függélyek között 87,97 m; teljes hosszúság 92,27 m;

Szélesség: 9,20 m, merülés 2,70 m;

Fegyverzet: 2-9/H 45 légvédelmi löveg; 2-9/H 45 gyorsüzelő, raktározható aknák száma 300 db, C 12 típus;

Fényszóró: két 60 cm átmérőjű;

Személyzet: 5 tiszt, 149 főnyi legénység.

A hajó állópróbáit 1914. szeptember 28-án, gépüzempróbáit október 30-án, próbajáratait november 14-én tartották. Az úgynevezett „négyórás” próbajáratára november 20-án került sor.

A háború egész tartama alatt szolgálatban állt, és számtalan aknazárát telepített, illetve aknamentesítést végzett Triesztől a Cattarói-öböl. Az utolsó aknamező telepítését 1918. október 12-én fejezte be a Cattarói-öböl előtt.

BABOS LÁSZLÓ

„Allah nélkül soha!”**Az irak-iráni háború története**

Az irak-iráni háború a második világháború utáni korszak egyik legnagyobb, leghosszabb és legtöbb áldozatot követelő helyi háborúja volt. A háborút megelőző problémákat tulajdonképpen a háborúval nem sikerült megoldani, és nem hozott megoldást a háborút követő tűzszünet sem. Sőt, a háború lezárása csak átmenetileg biztosította a békét a térségben. Mindkét állam tovább folytatta fegyverkezését. A megerősödött Irak problémáinak a megoldását Kuvait lerohanásával próbálta megszüntetni 1990. augusztus 2-án. De Szaddam Husszein ezúttal is elszámította magát. Nem oldódott meg a kurdok kérdése sem, elnyomásuk, az ellenük alkalmazott diszkrimináció továbbra sem szűnt meg, egyes csoportjaik

tovább folytatták a harcot. Irán is tovább rázogatta a különböző Izrael-ellenes iszlám szervezeteket. Ennek a nyolc éven át tartó hiábavaló háborúnak a főbb katonai eseményeit szeretném felvázolni az alábbiakban.

A háború okai, és a felek céljai

A háború egyik oka a Shatt-el-Arab feletti ellenőrzés kérdése volt. A Shatt-el-Arab folyó a Tigris és az Eufrátesz összefolyásából keletkezik, és a két ország közös határának déli szakaszát képezi. A folyó fontos vízi út, mivel összeköti az olajkikötőket a Perzsa-öböllel. Partja mentén található a legnagyobb iraki kikötőváros, Baszra, és két jelentős iráni kikötő, Abadan és Khor-